משנה

תְּקָרָה העשויה מנסרים הרחבים ארבעה טפחים, שֶׁאֵין עֲלֶיהָ מַעֲזִיבָה – רצפת טיט שנותנים על הנסרים, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר בית שמאי ובית הלל נחלקו בדבר, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים שאם רוצה לישב תחת תקרה זו לשם סוכה, מְפַקְפֵּק – סותר את התקרה ומנענע את כל הנסרים וְאחר כך נוֹטֵל אַחַת מִבֵּינְתַיִם – מבין כל נסר ונסר ונותן סכך כשר במקומה. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, כיון שפסול תקרה זו הוא משום תעשה ולא מן העשוי, די לו באחד משניהם, או מְפַקְפֵּק והרי זה כאילו עשאה מתחילה לשם סוכה, אוֹ נוֹטֵל אַחַת מִבֵּינְתַיִם – מבין כל נסר ונסר ונותן סכך כשר במקומה, וזו היא עשייה חשובה בכל הסוכה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר לדעת בית הלל, נוֹטֵל אַחַת מִבֵּינְתַיִם וְאֵינוֹ מְפַקְפֵּק – כיון שלדעתו הנסרים עצמם הם סכך פסול כמבואר במשנה לעיל (יד.) לכן אינו מועיל מה שמנענע את הסכך, וצריך דוקא שיטול אחת מבין כל נסר ונסר.

גמרא

הגמרא מבררת את טעמי המחלוקת של בית שמאי ובית הלל. שואלת הגמרא: בְּשֶׁלָּמָּא בֵּית הִלֵּל שהכשירו את הסוכה ע"י עשייה אחת, טַעֲמַיְיהוּ משום שסוברים שפסול התקרה הוא מִשּׁוּם שאמרה תורה (דברים טז יג) 'חַג הַסֻּכֹּת תַּעֲשֶׂה לְךָ' ודרשו בגמרא לעיל (יא:) 'תַּעֲשֶׂה וְלֹא מִן הֶעָשׂוּי' – שצריך שתהיה עשיית הסוכה בהכשר, ואין יוצאין ידי חובה בסוכה שנעשתה בפסול והוכשרה אחר כך מאליה, ולכך כיון שסיכוך סוכה זו היה לשם בית ולא היה שם סוכה עליו אינו יכול להכשירה על ידי שמתבוין שתהיה לשם סוכה עד שיעשה בה מעשה לשם סוכה, ולכך אִי מְפַקְפֵּק עָדִיף לֵיהּ מַעֲשֶׂה ומעתה אינה פסולה משום 'תעשה ולא מן העשוי', וכן אִי נוֹטֵל אַחַת מִבֵּינְתַיִם גם עָבַד בָּהּ מַעֲשֶׂה ונתבטל הפסול של 'תעשה ולא מן העשוי'. אֶלָּא בֵּית שַׁמַּאי שסוברים שצריך גם לפקפק וגם ליטול אחת מבינתיים, מַאי טַעֲמַיְיהוּ, אִי טעמם מִשּׁוּם 'תַּעֲשֶׂה וְלֹא מִן הֶעָשׂוּי' הרי בַּחֲדָא סַגִּי או פקפוק או נטילת אחת מבינתיים, וְאִי הם סוברים שאסרו לסכך בנסרים מִשּׁוּם גְּזֵרַת תְּקָרָה שלא יבואו להתיר לישב תחת תקרת ביתו, ולכך אין די בפקפוק, אם כן בְּנוֹטֵל אַחַת מִבֵּינְתַיִם סַגִּי ואינו צריך לפקפק, שהרי אם נטל אחת מבינתיים כבר הוכיח שיודע הוא את האיסור של 'תעשה ולא מן העשוי' ולא יבוא לישב תחת תקרת ביתו. מתרצת הגמרא: לְעוֹלָם טעמם של בית שמאי היא שחסרון סכך זה הוא גם מִשּׁוּם גְּזֵרַת תְּקָרָה, וְהָכִי קָאָמְרִי אַף עַל פִּי שֶׁמְּפַקְפֵּק את הנסרים ובזה סילק את הפסול של 'תעשה ולא מן העשוי', מכל מקום אין מעשהו מועיל להכשיר את הסוכה, אלא אִי נוֹטֵל אַחַת מִבֵּינְתַיִם וביטל בזה את התקרה, אֵין – מועיל בזה להכשיר את הסוכה, אבל אִי לֹא נוטל אחת מבינתיים, אף שפקפק לֹא הכשיר את הסוכה בזה. ונטילת אחת מבינתיים חשובה גם מעשה לסלק על ידי זה את החסרון של 'תעשה ולא מן העשוי'.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי שבית שמאי מצריכים רק ליטול אחת מבינתיים ואין מועיל פקפוק, אֵימָא סֵיפָא של המשנה, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר נוֹטֵל אַחַת מִבֵּינְתַיִם אֲבָל לֹא יְפַקְפֵּק, והבינה הגמרא שאמר כן בדעת בית הלל, ולפי ביאור הגמרא בדברי בית שמאי נמצא שדברי רַבִּי מֵאִיר בדעת בית הלל הַיְינוּ דעת בֵּית שַׁמַּאי ובמה נחלקו. מתרצת הגמרא: אכן לדעת רבי מאיר, בית הלל כבית שמאי, וְהָכִי קָאָמַר רבי מאיר לרבי יהודה, לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל בְּדָבָר זֶה, אלא אף בית הלל סוברים שיש כאן גזירת תקרה, ולכך אף הם מודים שאין להכשיר את הסוכה ע"י פקפוק, ורק אם יטול אחת מבינתיים תהא הסוכה כשירה. מקשה הגמרא: מַאי קָא מַשְׁמַע לָן – מה חידשה המשנה במחלוקת זו, אם לומר דְּרַבִּי מֵאִיר אִית לֵיהּ גְּזֵרַת תְּקָרָה וְרַבִּי יְהוּדָה [בדעת בית הלל שהלכה כמותם] לֵית לֵיהּ גְּזֵרַת תְּקָרָה, וְהָא אַפְלִיגוּ בָּהּ חֲדָא זִימְנָא – הרי כבר נכתבה מחלוקתם במשנה הקודמת, דְּתָנַן מְסַכְּכִין בְּנָסָרִים דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי מֵאִיר אוֹסֵר, וא"כ מדוע חזרה המשנה לכתוב מחלוקתם שוב. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, רִישָׁא – במשנה הקודמת שנחלקו אם מותר לסכך בנסרים ורבי מאיר אוסר, אין טעמו של רבי מאיר משום גזירת תקרה, אלא בְּנָסָרִים מְשׁוּפִין – חלקים וראוים לתשמיש עֲסָקִינַן, ואף שאינם רחבים ארבעה, וּמְשׁוּם גְּזֵרַת כֵּלִים נָגְעוּ בָּהּ – אף שמן התורה כשרים הם לסיכוך שפשוטי כלי עץ הם ואינם מקבלים טומאה, גזר רבי מאיר שלא לסכך בהם שמא יבוא לסכך אף בכלים המקבלים טומאה, ורבי יהודה סבר שלא חששו לכך. מקשה הגמרא: וְלַרַב יְהוּדָה אָמַר רַב דְּאָמַר סְכָכָהּ בְּחִיצִין זְקֵירִים – בית יד העשוי מעץ שתוחבים בתוך בית הקיבול של החץ כְּשֵׁרָה, כיון שפשוטי כלי עץ הם ואינם מקבלים טומאה, אבל אם סככה בְּנִקְבוֹת – בית יד שיש נקב בראשו, שבתוכו נכנס החץ, פְּסוּלָה, שכיון שיש לו בית קיבול הרי הוא מקבל טומאה, וְלֹא גָּזַר שלא לסכך בחיצין זְקֵירִים אָטוּ נְקֵבוֹת – שמא יבוא לסכך בנקבות, ולדבריו חָכָא נַמִּי לֹא נִגְזוֹר נְקֵרִים מְשׁוּפִין אָטוּ כֵּלִים, ואם היה רבי מאיר חולק על דין זה לא היה רב פוסק כרבי יהודה שהרי הלכה כרבי מאיר בגזירותיו, ואם כן מוכח שרב לא פירש את דברי רבי מאיר שאסר לסכך בנסרים משופין משום גזירת כלים.

הגמרא חוזרת בה: אֶלָּא עַל כָּרְחָךְ צריך לפרש שגם בְּרִישָׁא – במשנה הקודמת פְּלִיגֵי תְּקָרָה ורבי מאיר אסר משום גזירת תקרה, וְגם בְּסֵיפָא – במשנתינו פְּלִיגֵי בְּגְזֵרַת תְּקָרָה, וְעל שהקשינו אֲפְלִיגֵי בְּתַרְתֵּי זִימְנֵי לְמָה לִי – מדוע כפלה המשנה את מחלוקתם, נתרץ שהסֵיפָא – משנתינו היא המשך למשנה הקודמת שבה נחלקו רבי יהודה ורבי מאיר בגזירת תקרה, וְרַבִּי יְהוּדָה (הִיא) דְּקָא אָמַר לֵיהּ לְרַבִּי מֵאִיר שנחלק עליו למעלה, אַמַּאי קָא אָסְרַתְּ בְּנָסָרִים מְשׁוּם גְּזֵרַת תְּקָרָה הרי הַאי סָכָרָא לְבֵית שַׁמַּאי הוּא דְּאִית לְהוּ – שרק הם הצריכו נטילת אחת מבינתיים, וּבֵית הִלֵּל לֹא גָּזְרִי שהרי התירו על ידי פקפוק לחוד, ואם כן דבריך שלא כהלכה, וְאָמַר רַבִּי מֵאִיר – השיב לו שלֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל בְּדָבָר זֶה, והכל מודים שגזרו על הנסרים משום תקרה.

מקשה הגמרא: הָנְיָא לְרַב דְּאָמַר לעיל (יד.) שמַּחֲלוֹקֶת רבי יהודה ורבי מאיר אם מסככין בנסרים או לא היא בְּשֶׁיֵּשׁ בָּהֶן רוחב אַרְבָּעָה טפחים, דְּרַבִּי מֵאִיר אִית לֵיהּ גְּזֵרַת תְּקָרָה ולכך אין לסכך בהם, וְרַבִּי יְהוּדָה לֵית לֵיהּ גְּזֵרַת תְּקָרָה ולכך התיר לסכך בהם, ולפיכך אפשר לפרש שרבי יהודה אמר לרבי מאיר שדבריו הם כבית שמאי, והשיב לו רבי מאיר שלא נחלקו בדבר זה. אֶלָּא לְשַׁמּוּאֵל דְּאָמַר בְּשֶׁאֵין בָּהֶן אַרְבָּעָה מַחֲלוֹקֶת אֲבָל יֵשׁ בָּהֶן אַרְבָּעָה דִּבְרֵי הַכֹּל פְּסוּלָה, אם כן הַסֵּיפָא – משנתינו כְּמַאי פְּלִיגֵי, הרי סתם תקרה עשויה מנסרים בני ארבעה טפחים ולדעת כולם הסוכה פסולה ובמה נחלקו. מתרצת הגמרא: אף שהכל מודים שאסור לסכך בתחילה בנסרים הרחבים ארבעה, מכל מקום נחלקו במשנתנו באופן שכבר היתה תקרה מנסרים אלו המשמשת לבית והוא מפקפק כדי להכשירה לשם סוכה, וּבְבִיטּוּלֵי תְּקָרָה קָא מִיפַּלְגִי – נחלקו אם כשעושה מעשה המוכיח שיודע את הדין של 'תעשה ולא מן העשוי', בטל שם תקרה ממנה ואין לגזור עליו גזירת תקרה או לא, מַר – רבי יהודה סָבַר שנחלקו בזה בית שמאי ובית הלל, ולבית הלל בָּטְלָה גזירת תקרה בָּהֲכִי, כיון שהוכיח שיודע שהתקרה פסולה שוב אין חשש שישב תחת תקרה, ובית שמאי סוברים שאף על פי כן הגזירה קיימת וצריך להכשירה לסוכה על ידי שיטול אחת מבינתים, וּמַר – רבי מאיר סָבַר שגם בית הלל סוברים שבָּהֲכִי לֹא בָּטְלָה גזירת תקרה, וצריך ליטול אחת מבינתיים.

משנה

חַמְקָרֶה סוּכָּתוֹ בְּשַׁפּוּדִין – כלונסות של מתכת שאינם גידולי קרקע, אוֹ בַּאֲרוּכוֹת חַמָּטָּה – קרשים שהם דופני המטה משני הצדדים, ופסולין לסיכוך מחמת שמקבלין טומאה, אִם יֵשׁ רֵיוַח בֵּינֵיהֶן כְּמוֹתָן ונותן באותו הריוח סכך כשר, כְּשֵׁרָה. הַחוֹטֵט בְּגַדִּישׁ לַעֲשׂוֹת לוֹ סוּכָּה – נוטל את העומרים שלמטה סמוך לארץ ונבנס לתוכו ועושה חלל כשיעור סוכה והסכך עשוי ועומד מאליו, אֵינָהּ סוּכָּה, שכיון שהסכך עשוי מאליו פסול מדין 'תעשה ולא מן העשוי'.

המשך בעמוד יח

גמרא

מקשה הגמרא: לֵימָא תֵּיהֱוֵי המשנה תְּיוּבְתָּא דְּרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, דְּאִתְּמַר לגבי מחיצה המתרת לטלטל בשבת, אם עשה מחיצה מפסים רחבים שלשה טפחים ובין פס לפס השאיר שיעור פס, ונמצא ששיעור האויר הַפָּרוּץ בין הפסים כְּשִׁיעוּר הָעוֹמֵד דהיינו הפסים, רַב פָּפָּא אָמַר מחיצה זו מתרת וּמוּתָּר לטלטל בתוכה, שאין צריך שיהיה העומד מרובה על הפרוץ ובלבד שלא יהיה הפרוץ מרובה על העומד, וְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אָמַר אָסוּר לטלטל על ידי מחיצה זו, שצריך שיהיה העומד מרובה על הפרוץ. ומחלוקת זו שייכת גם לענין סוכה אם צריך שיהיה סכך כשר יותר מהפסול או שדי בכך שאין הפסול מרובה מן הכשר, וקשה לדעת רב הונא בריה דרב יהושע שסובר שמחצה על מחצה פסול, מדוע נקטה המשנה שאם יש ריווח כמותן כשר, הרי באופן זה עדיין אין הסכך הכשר מרובה על הפסול וראוי שתהא הסוכה פסולה מדין פרוץ כעומד. מתרצת הגמרא: אָמַר לְךָ רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, מַאי כְּמוֹתָן שכתבה המשנה, אין הכוונה שהאויר שבין השפודין כמותן במכוון, אלא כְּגַבְנָם וְיוֹצֵא – שהאויר רחב עד כדי כך שדבר הרחב כמותן יוכל ליכנס ולצאת, והיינו בשהאויר מעט יותר מרוחב השפודין, ונמצא שאם ממלא אויר זה בסכך כשר יהא הכשר מרובה על הפסול ואינו מחצה על מחצה.

הגמרא הבינה שכוונת התירוץ אינו להעמיד את המשנה באופן שדקדק להעמיד ריוח יותר מן הסכך הפסול, אלא שמפרש שכל מקום שנאמר כמותן אין זה מדויק אלא בנכנס ויוצא שאין דרך לצמצם ולכוין שיהיו כמותם ממש, אלא מניחים קצת יותר באופן שיהא שפוד נכנס ויוצא, מקשה הגמרא: **וְהָא אֶפְשָׁר לְצַמְצֵם** – אף שאין הדרך לצמצם, מכל מקום הרי אם יתן דעתו לכך יוכל לכוין שלא יהיה הריוח יותר, ואם כן מנין שכשאמרה המשנה שיתן ריוח ביניהם כמותם כוונתה בנכנס ויוצא, הרי מסתימת לשון המשנה משמע כמותם ממש בלא נכנס ויוצא ואף שאין דרך העולם לצמצם, וקשה לרב הונא שסובר פרוץ כעומד אסור. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי אַמִּי**, אף על פי שאמנם אפשר לצמצם, מכל מקום מחמת הקושיא צריכים לומר שאין כוונת המשנה כפשוטה שמניח ריוח מצומצם כמותם אלא מדובר **בְּמַעֲרִיף** – שמניח אויר יותר משיעור הסכך הפסול כדי שיהיה סכך כשר מרובה על הסכך הפסול, ומה שאמרה המשנה כמותם היינו שמניח ריוח שיוכל להניח סכך כשר כמותם שיוכל להיות נכנס ויוצא.

רָבָא אָמַר, אֲפִילּוּ תֵּימָא בְּשֶׁאֵין מַעֲרִיף – שאינו מניח אויר יותר מרוחב הסכך הפסול, אלא מניח אויר בצמצום כשיעור הסכך הפסול, אלא **שֶׁאִם** הָיוּ **נְתוּנִים** – הסכך הפסול **שְׁתֵּי** – לאורך, **נוֹתְנָן** – את הסכך הכשר **עֶרֶב** – לרוחב, ואם היה הסכך הפסול **עֶרֶב, נוֹתְנָן** – את הסכך הכשר **שְׁתֵּי,** וכשמניחם כך לעולם יהיה הסכך הכשר מרובה מהפסול, כיון שכשנותן הסכך הכשר לצד אחר צריך שיהיו ראשיו של הסכך הכשר מונחים על הסכך הפסול, וכיון שהסכך הכשר מרובה מן הפסול הרי הוא מבטלו:

יש להקדים בענין צורת המיטה: המיטה מורכבת משני נסרים קצרים העומדים לרוחב המיטה, אחד מהם בצד ראש האדם השוכב במיטה, והשני בצד רגליו, ונקרא כל אחד מהם 'קצרה', ומשני נסרים ארוכים משני הצדדים לאורך המיטה הנקראים 'ארוכה', ומארבע רגלים בארבע זויות המיטה, שיש בהם חריצים שבתוכם נותנים את הארוכה מצד האורך והקצרה מצד הרוחב ונקראים 'כרעים'. וכשהמיטה מתפרקת, פעמים שמתפרקים הנסרים הקבועים לאורך המיטה עם שני הכרעים שמחוברים אליהם בסופם, ונקרא 'ארוכה ושתי כרעים', ופעמים שהכרעים נשארים מחוברים לנסרים של רוחב המיטה, ונקרא 'קצרה ושתי כרעים'.

שנינו במשנה: המקרה סוכתו בשפודין **אוֹ בַּאֲרוּכוֹת הַמִּטָּה** אם יש ריוח ביניהן כמותן כשרה: מבואר שאף שאין ארוכות המיטה מחוברות למיטה ואינם כלי, מכל מקום אין מסככין בהם. מבררת הגמרא: **לֵימָא מְסַיַּיע לֵיהּ לְרַבִּי אַמִּי בַּר מַתְנְיוֹמֵי דְּאָמַר רַבִּי אַמִּי בַּר מַתְנְיוֹמֵי מְסַכְּכִין בִּכְלָאֵי כֵּלִים** – שברי כלים שאינם מקבלים טומאה, **פְּסוּלָה,** והטעם בזה שכיון שבאו מדבר המקבל טומאה גזרו בהם חכמים שלא יסככו בהם. וכן הוא הטעם במשנתנו שארוכות המיטה פסולות כיון שבאו מדבר המקבל טומאה. דוחה הגמרא: אין ראיה מדברי המשנה שמה שבא מדבר המקבל טומאה אף שאינו מקבל טומאה עתה, פסול לסיכוך, כדברי רבי אמי בר טביומי, שאפשר לפרש את כוונת המשנה **כְּרַאֲמַר רַבִּי חָנָן אָמַר רַבִּי** בביאור משנה אחרת, **בַּאֲרוּכָה וּשְׁתֵּי כְּרָעַיִם** – היינו הנסר הארוך המוטל בצד המיטה עם שתי רגלים, או **בְּקָצָרָה וּשְׁתֵּי כְּרָעַיִם** – היינו העץ הנמצא לרוחב המיטה עם שתי רגלים. **הָכִי נַמִּי** אפשר לפרש כוונת המשנה שאין מסככין בארוכות המיטה, שהכוונה **בַּאֲרוּכָה וּשְׁתֵּי כְּרָעַיִם** או **בְּקָצָרָה וּשְׁתֵּי כְּרָעַיִם** שראויים לקבל טומאה כמו שהם כמבואר בהמשך הגמרא.

מבררת הגמרא: **הֵיכָא אֵיתְּמַר** – היכן נאמרו דבריו **דְּרַבִּי חָנָן אָמַר רַבִּי.** משיבה הגמרא: **אַתָּא דְּתָנֵי**

אגרות קודש

ב"ה, שושן פורים קטן, תשכ"ב
ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתביו

ובעת רצון יזכירוהו וכל שכותב אודותם - על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, מתאים לתוכן כתבו, ויהי רצון שיבשר טוב בכל הנ"ל.

והרי נמצאים אנו בחדשי אדר, ונקודתם ימי הפורים, חדש הצלחה ליהודים בכל ענייניהם.

ולהעיר אשר כמובן מחז"ל (מגילה יג, ב. ועוד) נס פורים תלוי הי' בזה, שבאדר נולד משה רבנו, והוסיפו רז"ל ביאור, שהיתה אז השנה מעוברת, והי' זה באדר ראשון (סוטה יב, ב).

- ובפרט דהש"ס דילן פליג על הירושלמי (מגילה פ"א ה"ה) ולא הביא (מגילה ו, ב) את המ"ד דאותה השנה (דהפיל פור) הייתה מעוברת.

וידוע פירוש האריז"ל על הכתוב, והימים האלה (כשהם) נזכרים (הרי הם גם) ונעשים.

בברכה לבשו"ט בעניני הכלל והפרט

מ. שניאורסאהן